

Aneks 2.

Pregled aktivnosti tehničkih partnera UNICEF-a u općini Tešanj

❖ Udruženje „DUGA“, Sarajevo

Cilj projekta je povećanje stručnih kompetencija nastavnog osoblja i menadžmenta škola u 11 zajednica kako bi se sprovedli principi i vrijednosti inkluzije zasnovani na domaćim i međunarodnim zakonima i standardima za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama. Prije obuke nastavnika se radi upitnik samoprocjene koji popunjava svaki učesnik obuke, a koji procjenjuje nivo znanja i vještina nastavnika u obrazovnoj inkluziji.

Termini obuka:

septembar –Velika Kladuša i Brčko

oktobar-Gornji Vakuf/ Uskoplje i Tešanj

Posušje i Kupres-čeka se potvrda termina

*Nije još dobijena saglasnost od Ministarstva prosvjete RS za općine u RS (tražena jedopuna podataka)

Obuka nastavnika iz obrazovne inkluzije (sve škole iz zajednice)

U toku dvodnevnog seminara realizirat će se sljedeće teme:

za zajednice u Federaciji BiH

Sadržaj trening progama:

- Uvod u principe inkluzivnog obrazovanja
- Karakteristike djece sa posebnim potrebama
- Opservacija i procjena djece
- Izrada individualnog prilagođenog programa
- Partnerstvo sa porodicom
- Partnerstvo sa lokalnom zajednicom u cilju stvaranja pretpostavki za puni rast i razvoj djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama
- Školski timovi za inkluziju

za zajednice u RS

- Inkluzivno obrazovanje-prikaz sadašnjeg stanja
- Zakonska rješenja u RS i okruženju-primjeri dobre prakse
- Razvrstavanje učenika (ICD 10) i pitanje terminologije
- Djeca sa smetnjama u psihi-fizičkom razvoju prema Pravilniku o razvrstavanju-karakteristike djece sa MR, senzornim oštećenjima, u skladu sa MKB 10.
- Opservacije djece sa PP, uloga i značaj stručnog tima u školi
- Savremeni pristupi u radu (nastavi), veće šanse za djecu sa posebnim potrebama u redovnim odjeljenjima.
- NPP-izrada, izrada IPP kroz prikaz slučaja (planiranje, programiranje i prezentiranje).

❖ NVO Genesis Project, Banja Luka

1. *Cilj projektne aktivnosti koju realizuje Genesis Project je:*

- a. unaprijediti znanje i vještine djece u prevenciji konflikta
- b. unaprijediti znanje djece o izgradnji mira i toleranciji
- c. povećati uključenost i participaciju djece u lokalnoj zajednici
- d. edukovati mlade o tome kako pripremiti, snimiti i montirati jednogminutni dokumentarni film o problemu koju sami odaberu i obrade.

2. *Realizovane aktivnosti do kraja novembra 2012. godine:*

Aktivnost 1. "Radionice sa djecom o temi mirno rješavanje sukoba":

- održane 4 radionice o temi mirno rješavanje sukoba i vještine komunikacije
- obuhvaćeno 20 djece uzrasta od 12 do 14 godina.

Ova aktivnost je realizovana u osnovnoj školi „Uskoplje“ ali na njoj zajedno učestvuju učenici iz škole „Gornji Vakuf“ i „Uskoplje“.

Aktivnost 2. "Lutkarska predstava o temi mirno rješavanje sukoba":

- izvedene 2 edukativne, lutkarke predstave o temi „Uzroci konflikta, prevencija konflikta i različite reakcije na konflikt“
- obuhvaćeno ??? djece uzrasta od 6 do 10 godina

Aktivnost 3. "Produkcija jednogminutnih filmova":

- 10 djece učestvovalo u petodnevnoj edukaciji
- ?? snimljenih jednogminutnih filmova
- javna promocija svih snimljenih jednogminutnih filmova
- najuspješniji jednogminutni filmovi će učestvovati na Festivalu koji će se održati tokom marta 2013. godine.

Ova aktivnost je realizovana u osnovnoj školi „Uskoplje“ ali na njoj zajedno učestvuju učenici iz škole „Gornji Vakuf“ i „Uskoplje“.

Aktivnost „Izrada edukativne brošure“:

- za potrebe buduće realizacije sličnih aktivnosti u lokalnoj zajednici, Genesis Project je osmislio, odštampao i trenutno je u fazi distribucije edukativne brošure za učenike i nastavnike „Šumska škola“. Brošura će pomoći učenicima i nastavnicima da, u budućnosti, samostalno organizuju slične edukativne aktivnosti fokusirajući se na projektne teme (prevencija konflikta, uzroci konflikta, komunikacija, mirno rješavanje sukoba, itd.).

Zatečeno stanje:

- nizak početni nivo znanja učenika o projektnim temama (prevencija konflikta, uzroci konflikta, komunikacija, mirno rješavanje sukoba, itd.)
- nedostatak adekvatnog prostora za organizaciju slobodnih aktivnosti djece
- veoma nizak nivo uključenosti djece i mladih u razmatranje i rješavanje „njihovih“ problema
- nastavnici preopterećeni tekućim obavezama koje im onemogućavaju realizaciju slobodnih aktivnosti sa učenicima
- nastavnici nedovoljno motivisani da asistiraju prilikom realizacije slobodnih aktivnosti
- nedostatak edukativnog materijala o projektnim temama.

Stanje nakon implementacije navedenih aktivnosti:

- značajno povećan nivo znanja o projektnim temama (prevencija konflikta, uzroci konflikta, komunikacija, mirno rješavanje sukoba, itd.)
- unaprijeđene su dječije komunikacijske vještine

- djeca su ovladala novom komunikacijskom „alatkom“ – jednodominutnim filmovima mladih koji im omogućavaju da svoje probleme, jasno i koncizno, predstavljaju u svojoj lokalnoj zajednici, pred „relevantnim“ odraslima
- unaprijeđena je svijest u lokalnoj zajednici o potrebi aktivnog uključivanja djece i mladih prilikom rješavanja problema koji se direktno tiču njih samih
- kroz realizaciju navedenih aktivnosti omogućena je aktivna participacija djece i mladih u procesu donošenja odluka koje se tiču njih
- djeci je omogućeno uspostavljanje komunikacije sa „relevantnim“ odraslima, pri čemu su djeca bila izuzetno ponosna na javne promocije svojih jednodominutnih filmova i dalji razgovor o kandidovanim problemima.

Aktivnosti za kratkoročni period:

- nastaviti sa korištenjem izgrađenih kapaciteta kod djece i mladih – direktnih korisnika projekta, te dalje multiplicirati znanja i vještine usvojena putem edukativnih radionica, lutkarskih predstava i treninga za produkciju jednodominutnih filmova mladih na učenike koji nisu direktno bili obuhvaćeni projektnim aktivnostima
- korištenjem edukativne brošure za učenike mlađeg uzrasta „Šumska škola“, školama (nastavnicima) je omogućeno da samostalno organizuju slične aktivnosti za učenike koji nisu bili direktni korisnici projekta
- izvršiti selekciju najboljih jednodominutnih filmova mladih koji će učestvovati na završnom Festivalu jednodominutnih filmova (čija organizacija je planirana za mart 2013. godine).

Aktivnosti za dugoročni period:

- škola/nastavnici preuzimaju na sebe buduću organizaciju sličnih aktivnosti (radionica i treninga) koji će omogućiti edukaciju novih generacija učenika o projektnim temama.

❖ Udruženje INFOHOUSE, Sarajevo

Cilj INFOHOUSE projekta Hajmo pričat'! (Vrednovanje raznolikosti i dijaloga - VDD), u okviru SPIS programa, jeste promoviranje prava djevojčica i dječaka i povećanje znanja kako djevojčica i dječaka tako i svih sudionika o dobroj komunikaciji i socijalnom poslovanju / marketingu u 11 SPIS općina za članove Općinskih Upravnih Odbora, 170 djevojčica i dječaka i drugim sudionicima (10 PAR pomoćnika, školski psiholozi, itd.).

U ovih 11 ciljanih SPIS općina primijećene su slabe društvene promjene zbog znanja i vještina lokalnih tijela u području odnosa s javnošću i kapaciteta socijalnog poduzetništva. Također, u okviru šireg SPIS koncepta, posebna pažnja je data učešću djece, kako kroz PAR grupe u školama, tako i kroz zid dječijih želja i zahtijeva. Međutim, primijećeno je da su želje djevojčica i dječaka prije apstraktne no i stvarno vođene odredbama njihovih prava. To je bio pokazatelj da djevojčice i dječaci, iako svjesni svojih prava, ne znaju kako ista praktično primijeniti u skladu s njihovim željama i zahtjevima. Problemi djevojčica i dječaka proizašli iz nemogućnosti komuniciranja s roditeljima, nastavnicima, lokalnih vlasti i odraslih općenito, istaknuti su u rezultatima *Participatory Action Research* koje je sprovedeno u 23 općina u 2011.

STOGA smo sproveli i implementirali:

- Seminar "**Komunikacija za socijalne promjene i razvoj**", koji se sastojao od dvije glavne radionice pod nazivom: "KOMUNIKACIJA ZA SOCIJALNE PROMJENE I RAZVOJ – PRIMJERI DOBRE PRAKSE" u Sarajevu i Banjoj Luci (Kroz niz praktičnih vježbi učesnici su – članovi općinskih upravnih odbora- naučili kako prevladati Kriznu situaciju, kako male stvari kao što su položaj ruku, odabrane cipele za studio ili sl. mogu doprinijeti ozbiljnosti izjave u pozitivnom ili negativnom smislu; učesnici su napokon dobili priliku pitati poznato TV lice ono što su htjeli).

- **11 radionica za djevojčice i dječake u 11 SPIS općina (po 2 osnovne škole)** koje su usmjerene na promoviranje međukulturnog dijaloga i dobre komunikacije kao alata za socijalne promjene i razvoj. Ove radionice su unaprijadile znanja učesnika iz oblasti socijalne zaštite, socijalne inkluzije i prava djeteta temama: " Interkulturalni dijalog" i "Djevojčice i dječaci komuniciraju za društvene promjene" (Ovaj skup radionica imao je za cilj da djeca prepoznaju stereotipe i predrasude, razumijevanje i poštovanje različitosti drugih, međusobno poštovanje i tolerancija te promoviranje interkulturalne suradnje).
- **Četiri mjeseca PR kampanje** na državnoj i lokalnoj razini o važnosti socijalnog uključivanja, društvenih promjena i razvoja, kao i izgradnji mira. Tokom kampanje javnost je dobila informacije o načinima kako društvo može uključivati djevojčice i dječake u razvoju društva (PR alata kao što su saopštenja, plakati, Facebook, članci i dr. korišteni su za širenje informacija javnosti o važnosti SPIS ciljeva, i za to smo imali 18 takvih objava).

Organizirati ćemo i sprovesti:

- Aktivnost koju ćemo sprovesti jeste **odabir jednog peer edukatora po općini** (dijete) među učesnicima radionica za djevojčice i dječake. Oni će sudjelovati u 12. konačnoj radionici u Sarajevu (august-septembar) kako bi stekli znanje i komunikacijske vještine, te tako nakon toga ista prenijeli svojim školskim kolegama (najmanje 10 učenika po peer edukatoru). Svaki peer edukator će pripremiti kratak i zanimljiv izvještaj o svojim edukativnim radionicama te će isti biti objavljeni na web stranici i Facebook profilu.
- Organizirat ćemo **okrugle stolove / otvorene rasprave dijaloga o socijalnom uključivanju u 11 SPIS općina** za promoviranje interaktivnog pristupa u kojem djevojčice i dječaci mogu aktivno sudjelovati i rješavati svoje probleme (septembar/oktobar). Ovakav interaktivni način doprinijeće poboljšanju pristupa cjelovitom sustavu socijalne zaštite i inkluzije za djevojčice i dječake (djevojčice i dječaci će iznijeti svoje probleme odraslima i djevojčice i dječaci će identificirati - kreirati ključne teme okruglog stola, jer vjerujemo da su djevojčice i dječaci najbolji izvor za teme u vezi sa za njihovim pravima).
- Svrha našeg **devetomjesečnog PR-a** i vidljivost kampanje jeste promoviranje prava djeteta i socijalna uključenost na djeci blizak način. Posebna pažnja bit će posvećena promociji uspješnih priča iz 11 SPIS općina i osoba (posebno MMB-a i djevojčica i dječaka, uz odobrenja roditelja) koje mogu biti uzor ostatku stanovništva kada su u pitanju društvene promjene i razvoj (feb-nov 2012).

❖ **Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju (IBHI)**

Projekat „Uvođenje modela socijalne zaštite i inkluzije na nivou općine/opštine“, koji predstavlja jednu komponentu šireg UNICEF-ovog programa „Jačanje socijalne zaštite i inkluzije djece (SPIS) u BiH“, implementira Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju (IBHI) u deset (10) ciljanih općina/opština (Posušje, Tešanj, Gornji Vakuf-Uskoplje, Velika Kladuša, Kupres, Derventa, Prnjavor, Mrkonjić Grad, Gacko i Čelinac) i Brčko distriktu BiH. Ovim projektom su u određenim segmentima obuhvaćene i općine iz prethodne faze SPIS programa (Bileća, Kotor Varoš, Laktaši, Livno, Novi Travnik, Novi Grad Sarajevo, Novi Grad (RS), Stolac, Sanski Most, Višegrad). Projekat se implementira u periodu od 1.12.2011-30.11.2012. godine.

Cilj projekta je razvoj i implementacija općinskog/opštinskog modela socijalne zaštite i inkluzije djece (SPIS model), kao i jačanje kapaciteta i institucionalnih mehanizama koordinacije i komunikacije između pružaoca usluga socijalne zaštite i tijela koja donose odluke na lokalnom nivou.

Kako bi se obezbijedilo uvođenje općinskog SPIS modela socijalne zaštite i inkluzije djece, u ciljanim općinama su na početku implementacije projekta uspostavljeni Općinski upravni odbori (OUO-i) koje su imenovali općinski načelnici. U periodu implementacije prprojekta, OUO-i su održali 7 redovnih sjednica, kao i veliki broj radnih sastanaka.

U okviru realizacije projekta, postignuti su i sljedeći rezultati:

- Uspostavljeno 11 dokumenata „Analiza situacije po pitanju statusa postojećeg sistema socijalne zaštite i inkluzije djece“; na osnovu Analiza situacija, OUO-i su definisali prioritetne grupe socijalno isključenih grupe djece;
- Uspostavljeno 10 dokumenata „Akcioni plan razvoja mehanizma monitoringa upisa djece u osnovne škole za 2012.godinu“ i pokrenuta realizacija projekata u okviru odobrenih grantova. OUO općine Posušje je donijelo odluku da se grant za provođenje ove aktivnosti usmjeri na realizaciju posebno usmjerenog projekta;
- Implementirano 11 posebno usmjerenih projekata u partnerstvu lokalnih institucija i organizacija;
- Uspostavljeno 11 dokumenata „Akcioni plan jačanja socijalne zaštite i inkluzije djece (2013-2014);
- Uspostavljeno 11 Operativnih timova koje su imenovali OUO-i i koji su radili na izradi Protokola o saradnji za PUP-ove;
- Uspostavljeno 11 Protokola o postupanju i saradnji nadležnih institucija i organizacija za definisane prioritetne grupe socijalno isključene djece u 11 SPIS općina;
- Održano 8 treninga s ciljem jačanja kapaciteta članova/ica OUO-a i drugih pružaoaca usluga iz SPIS općina:
  - 1 trening na temu „Uvod HRBAP metodologiju“;
  - 1 trening na temu „Pisanje projektnih aplikacija“
  - 2 treninga na temu „Istraživačko-analitičke metode“
  - 4 treninga na temu „Nasilje nad djecom“.

Posebno usmjereni projekat (PUP) „Multidisciplinarna podrška djeci u grupi sa rizičnim ponašanjem“ u općini Tešanj (1.07.-31.10.2012. godine)

Na osnovu rezultata Analize situacije po pitanju statusa socijalne zaštite i inkluzije djece u općini Tešanj, članovi/ice OUO-a su donijeli odluku da se grant u iznosu od 15.000 KM namijeni za podršku djeci iz grupe sa rizičnim ponašanjem. Nosilac projekta je Centar za socijalni rad, a partneri su: Općina Tešanj, devet osnovnih škola na području općine Tešanj, Dom zdravlja Tešanj i PU Tešanj. Cilj projekta je da se obezbijedi podrška socijalnoj zaštiti i inkluziji djece sa rizičnim ponašanjem putem unapređenja usluga preventivnog djelovanja. Projektne aktivnosti su omogućile postizanje sljedećih rezultata:

- organizovani sastanci projektnog tima u cilju planiranja i pripreme projektnih aktivnosti;
- uspostavljen Mobilni tim s jasno definisanim oblastima djelovanja;
- obezbjeđena oprema za kvalitetniji rad Savjetovališta za djecu sa rizičnim ponašanjem i njihove roditelje;
- održane 4 interaktivne radionice za djecu na 4 različite teme po pitanju socio-patoloških pojava;
- održane 2 radionice za roditelje djece sa rizičnim ponašanjem;
- razvijen mehanizam praćenja pojave međuvršnjačkog nasilja;
- uspostavljeno Savjetovalište za djecu sa rizičnim ponašanjem i njihove roditelje i njegov redovan rad;
- uspostavljena baza podataka o djeci sa rizičnim ponašanjem koji su korisnici usluga;
- potpisan Protokol o saradnji i postupanju;
- rezultati PUP-a promovisani na lokalnom nivou;
- unaprijeđene usluge za djecu sa rizičnim ponašanjem i njihove roditelje;

Akcionni plan razvoja mehanizma monitoringa upisa djece u osnovne škole u općini Tešanj za 2012.godinu

Nakon što je OUO kreirao dokument „Akcionni plan razvoja mehanizma monitoringa upisa djece u osnovne škole općine Tešanj za 2012. godinu“, njegova implementacija je trajala 6 mjeseci (01.04.-30.09.2012.godine), za koju je UNICEF obezbijedio grant u iznosu od 4.500,00 KM. Projekat je imao za cilj da podstakne relevantne aktere na redovno dostavljanje podataka o djeci od 0-6 godina u Općinu Tešanj gdje je instaliran softver jedinstvene baze podataka. Međusobnu saradnju na ovom projektu su ostvarile sljedeće institucije/organizacije: Općina Tešanj, Centar za socijalni rad, Dom zdravlja (Pedijatrijska služba), Policijska uprava, vrtići i osnovne škole. Baza podataka omogućava posebno praćenje upisa djece u osnovne škole s posebnim osvrtom na djecu iz socijalno isključenih kategorija (djeca sa posebnim potrebama i djeca iz materijalno neobezbjeđenih porodica).

Operativni tim općine Tešanj

Operativni tim je imenovan od strane Općinskog upravnog odbora općine Tešanj. U periodu od 1.05.-31.10.2012. članovi/ice Operativnog tima su održali/e 4 sastanka uz podršku UNICEF konsultantice. Glavni zadatak Operativnog tima, bio je izrada Protokola o saradnji i postupanju za PUP prioritarnu grupu djece u saradnji sa članovima/icama OUO-a. Protokol su potpisale sve relevantne institucije/organizacije i na ovaj način formalno uspostavile referalni mehanizam za djecu u grupi sa rizičnim ponašanjem. Operativni tim je također predložio aktivnosti koje su od značaja za razvoj socijalne zaštite i inkluzije djece na nivou općine:

Kratkoročno

- U naredne dvije godine ojačati rad Disciplinskog centra (djeluje pri JU CSR) u kadrovskom smislu;
- Obezbjediti mogućnost da u naredne dvije godine, što više djece koja dolaze iz materijalno neobezbjeđenih porodica bude uključeno u predškolski sistem obrazovanja;
- Kreiranje i provođenje anketnog upitnika o potrebama stanovništva za predškolskom ustanovom;
- Supervizija procesa resocijalizacije maloljetnika koji su bili korisnici Disciplinskog centra (12 mjeseci decembar 2013.-decembar 2014. godine);
- Obavljanje terapijskih grupa za maloljetnike (primjena porodične terapije ili nekog drugog terapijskog pravca koji podržava rad u grupi), (16 mjeseci, april 2013 - novembar 2014. godine)
- Uspostaviti adekvatan predškolski servis za djecu od 0 do 6 godina starosti. Dugoročno gledano, rješava pitanje kvalitetnijeg upisa u 1. razred škole, djeca će imati adekvatnu pripremu za osnovnu školu. Uključiti predstavnika predškolskog obrazovanja u rad Operativnog tima.

Dugoročno

- Uspostaviti adekvatan predškolski servis za djecu od 0 do 6 godina starosti. Dugoročno gledano, rješava pitanje kvalitetnijeg upisa u 1. razred škole, djeca će imati adekvatnu pripremu za osnovnu školu. Uključiti predstavnika predškolskog obrazovanja u rad Operativnog tima;
- Uspostaviti multisektoralnu saradnju po pitanju djece sa rizičnim ponašanjem i obezbjediti kontinuirani rad Operativnog tima.

❖ NVO „Step by Step“, Sarajevo

U Izvještaju o implementaciji Strategije razvoja obrazovanja u BiH se kaže “u većini osnovnih i srednjih škola u BiH nedostaje efikasan mehanizam uključivanja roditelja i zajednice, kako bi zajedno kreirali kvalitetnu školu i uticali na donošenje odluka demokratskim putem. Iako Zakon o obrazovanju uključuje plan za formiranje Vijeća roditelja, aktivnosti ovog tijela su često samo formalne i sporadične.”

Takođe, zajedničke poteškoće koje su izdvojile sve Opštine/Općine u svojim akcionim planovima su slijedeće:

- nedovoljna informisanost i edukovanost roditelja
- pasivnost roditelja da se uključe u procese odlučivanja i poduzimanje akcija u cilju promjene situacije;
- nedovoljan broj edukativnih programa kao i nedovoljna informisanost;
- nedovoljno znanja i vještina na strani roditelja/staratelja;
- nedovoljne međusektoralne uvezanosti;
- nedovoljnih programa profesionalnog usavršavanja u cilju cjeloživotnog učenja.

Zbog prethodno opisanog stanja program *Škole kao zajednice – izgradnja partnerstva između škole, roditelja i zajednice* ima za ciljeve da:

- Razvije škole koje su otvorene za sve i koje će postati jedan od najvažnijih aktera čitave zajednice
- Kreira okruženje u kojem je komunikacija između nastavnika/ca i roditelja učestala, jasna i uzajamna
- Uspostavi konstantnu saradnju između škola i zajednica iz koje se jasno vidi da su sve porodice prihvaćene kao ravnopravni partneri
- Omogući prilike za roditelje da podrže škole i da oni budu podržani od strane školske zajednice
- Unaprijedi odgojno-obrazovni proces tražeći od roditelja mišljenje i uključivanje kako bi se stvorilo sigurno i zdravo okruženje za učenje
- Uspostavi nove strategije prevencije i intervencije u saradnji sa roditeljima
- Analizira trenutnu situaciju u pogledu partnerstva između škole, roditelja i zajednice i odredi prioritete za budući rad.

Početak realizacije aktivnosti predviđen je za septembar mjesec, a krajnji rok za završetak svih aktivnosti je kraj novembra tekuće godine. Program će uključiti 330 učesnika/ca (nastavnika/ca i roditelja predstavnika/ca Vijeća roditelja), iz 11 zajednica.

Teme koje će biti obuhvaćene ovim programom su slijedeće:

1. Uloga škole u zajednici
2. Partnerstvo sa roditeljima i zajednicom
3. Karakteristike kvalitetnog partnerstva i dobiti za djecu, roditelje, školu i zajednicu
4. Šest područja partnerstva (roditeljstvo, rad kod kuće, volonterizam, komunikacija, donošenje odluka i uključivanje zajednice) – praktični primjeri
5. Znanja i vještine potrebne za razvijanje partnerstva
6. Akcije u zajednici i zagovaranje
7. Instrumenti za uspostavljanje partnerstva između škole, roditelja i zajednice i izrada akcionog plana i evaluacija procesa

Svaka škola će nakon završenog seminara imati zadatak da inicira barem jednu akciju, baziranu na znanjima i vještinama stečenim na seminaru, a koja će povezati cijelu zajednicu.

Nakon što prođu obuku iz programa “Škole kao zajednice” svaka škola će imati zadatak da inicira jednu akciju u zajednici u koju će da uključi djecu, roditelje i zajednicu. Ove aktivnosti bi trebalo da se završe do kraja novembra tekuće godine.

Nakon toga očekuje se da škole nastave kontinuiranu saradnju sa porodicama tako da:

- Roditelji i obitelji imaju redovnu i svrsishodnu dvosmjernu komunikaciju sa školom,
- Roditelji imaju integralnu ulogu u olakšavanju učenja u školi,
- Roditelji su punopravni partneri u donošenju odluka o obrazovnim ishodima za svoju djecu,
- Roditelji su dobrodošli u školi i traži se njihova podrška djetetovom učenju.

❖ NVO „Budimo aktivni“

Potprojekat PAR (Participativno Akciono Istraživanje) implementiraju dvije partnerske organizacije i to NVO „Budimo aktivni“ iz Sarajeva i NVO „Svjetionik“ iz Prijedora. Ukupno je 11 od kojih NVO „Budimo aktivni“ koordinira 5 (Tešanj, Brčko, Gacko, Posušje i Kupres).

CILJ: Osigurati učešće djece i promociju aktivnog učešća djece u pitanjima koja ih se tiču a sa ciljem njihovog uključivanja u proces donošenja odluka. Stvaranje mehanizama na lokalnom nivou od strane donositelja odluka kako bi se osiguralo uključivanje djece u proces donošenja odluka.

U periodu od februara do juna 2012 godine realizirane su sljedeće aktivnosti na pet lokacija: Tešanj, Brčko, Gacko, Posušje i Kupres:

- Realizirana je obuka za voditelje PAR grupa sa svih lokacija. Uključena su po dva voditelja-facilitatora sa svake lokacije. Ukupno 10 voditelja.
- Formirane su PAR grupe djece sa akcentom na uključivanje socijalno isključenih pojedinaca/grupa. U svaku grupu je uključeno po 20-25 članova. U Tešnju i Posušju su formirane grupe na nivou osnovnih škola a u Kupresu i Gackom su formiranje mješovite grupe sa učenicima viših razreda osnovne škole i nižih razreda srednje škole. U Brčkom je formirana grupa sa učenicima viših razreda iz dvije osnovne škole
- Realiziran je pripremni sastanak na kojem su članovi upoznati sa projektom i budućim aktivnostima.
- U PAR grupama uključeno je preko 110 članova
- Na svakoj lokaciji je realizirano po pet radionica PAR grupa i jedan susret sa grupom za podršku koju sačinjavaju 7-10 "bitnih odraslih".
- Realizirana su akciona istraživanja na nivou lokalne zajednice/škole gdje su dobijene liste "problema" koje članovi PAR grupa prepoznali kao takve i utvrdili liste prioriteta za ugradnju u Akcione planove,
- Na pet lokacija PAR grupe su razvile nacрте Akcionih planova (pet Akcionih planova)
- Nacrti Akcionih planova su predstavljeni Opštinskim upravnim odborima.

U periodu do kraja novembra 2012 planirano je:

- održavanje po tri (3) radionice PAR grupa na svakoj lokaciji i po dva (2) susreta grupa za podršku,
- izrada budžeta AP ,
- uključivanje AP u Opštinske akcione planove 2013-2014,
- realizacija prezentacija na nivou opština (5)

Nakon završenog akcionog istraživanja PAR grupe su izradile Akcione planove za odabrane probleme:

Tešanj

- Nedostatak sportske opreme i rekvizita je predstavljen kao kratkoročni problem PAR grupe. Predložene aktivnosti su:

- a) nabaviti potrebnu opremu i rekvizite
- utvrditi koji rekviziti nedostaju

- nabaviti katalogsku ponudu sa cijenama
- izvršiti izbor najpovoljnijeg ponuđača
- PAR grupa je izolirala problem ne postojanja prateće prostorije uz fiskulturnu dvoranu (svlačionice, mokri čvor) te razbijenog staklenog zida na sali kao sastavni dio svog dugoročnog AP. U cilju njegovog rješavanja predložene su aktivnosti:
  - a) uređenje svlačionica
  - b) uređenje mokrog čvora u fiskulturnoj dvorani
  - c) zamjena staklene površine na fiskulturnoj dvorani

Kupres

- Nedostatak prostora za kvalitetno provođenje slobodnog vremena je PAR istraživanjem izdvojen kao jedan od ključnih problema od interesa za djecu.
- a) ključna aktivnost PAR grupe je uređenje školskog dvorišta
  - izrada idejnog plana i izgleda školskog dvorišta
  - izrada okvirnog budžeta za uređenje
  - Radovi na zelenim i pošumljenim površinama (sadnja cvijeća, zasijavanje trave)
  - Nabavka i postavljanje opreme i drugih sadržaja u dvorište
  - Održavanje

Posušje

- PAR grupa je akcionim istraživanjem izdvojila problem neadekvatnog školskog dvorišta i parka
- a) uređenje školskog dvorišta i parka
  - uređenje terena za sportske aktivnosti (atletska staza, odbojkaško igralište)
  - nabavka i postavljanje opreme i drugih sadržaja u dvorište

Gacko

- Analizom postojećih problema i njihovim rangiranjem, PAR grupa iz Gacka je izdvojila nedostatak prostora za internet klub kao jedan od problema koji ih se tiče
- a) Formiranje i opremanje internet kluba
  - određivanje prostora za internet klub
  - nabavka potrebne opreme i njeno instaliranje

Brčko

- Neadekvatni uslovi za provođenje slobodnog vremena i bavljenja sportskim aktivnostima su izdvojeni kao prioritetni problem u Brčkom
- a) uređenje školskog dvorišta i sportskih terena
  - nabavka i postavljanje ograde u dvorištu
  - uređivanje sportskih terena i zabavnog parka za najmlađe

❖ NVO „Zdravo da ste“, Banja Luka

Cilj projektne aktivnosti koju realizuje organizacija Zdravo da ste je podizanje kapaciteta nevladinih organizacija na SPIS lokacijama za nezavisno praćenje stanja prava djece na lokalnom nivou. Projektni ciklus sastoji se od početne edukacije odabranih NVO (koje su odabrane po principu ucesca u SPIS projektu), prikupljanja podataka u trajanju od 4 mjeseca i izrade završnog lokalnog izvještaja o stanju prava djeteta. Sve organizacije koje su uključene u rad upravnih odbora na SPIS lokacijama su prihvatile zadatak rada na praćenju stanja prava djeteta. U sklopu naših aktivnosti, održana je opšta prezentacija o Konvenciji o pravima djeteta, za sve članove svih upravnih odbora i većine Operativnih timova. Edukacija je trajala 2,5 dana, održana je u Banja Luci sa učesćem po dva ili po jednog predstavnika NVOa. Niti jedna od uključenih NVO nije ranije bila osposobljena za praćenje stanja prava

djeteta niti su bili poznati sa procesom izvještavanja o implementaciji konvencije o pravima djeteta. Na osnovu indikatora za praćenje, napravljen je raspored tj. Kalendar za prikupljanje podataka. Nakon svakog mjeseca dostavljaju se izvještaji o prikupljenim podacima. Planirana je i realizacija fokus grupe sa djecom, a o ovoj tehnici su predstavnici takođe edukovani tokom treninga. Dosadašnji izvještaji pokazuju da su se NVOi potrudili da prikupe raspoložive podatke, i da proces nesmetano teče. Nekima je potrebno malo više konsultacija, što im se obezbjeđuje iz naše organizacije. Smatramo da će uključenim NVO ostati važan resurs i kapaciteti za praćenje prava djeteta u budućnosti, a njihova povezanost sa opštinskim akterima će se takođe povećati učešćem u SPIS projektu.

Iste aktivnosti se odvijaju i na SPIS lokacijama iz početnog ciklusa.

- **Aktivnosti za kratkoročni i dugoročni period**

Izvještaji o stanju prava djeteta, koji će biti izrađeni po isteku perioda prikupljenja podataka (septembar 2012), će sadržati jasne preporuke, koje će biti specifične za svaku SPIS lokaciju. Preporuke će biti dostavljene Upravnim odborima, na vrijeme da mogu biti uvrštene u Akcioni plan za određenu opštinu.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u općini Tešanj

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012.godine u općini Tešanj, UG "Omladinski kulturni centar", daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Neophodno je uspostaviti referalni mehanizam koji bi omogućio saradnju između različitih organizacija/ustanova u cilju unapređenja predškolskog obrazovanja i povećanja obuhvata djece predškolskim obrazovanjem, posebno za djecu iz ruralnog područja
- Uspostavljanje referalnog mehanizma koji bi omogućio produženi boravak u osnovnim školama bi omogućio zbrinjavanje i kvalitetan rad sa djecom, s posebnim fokusom na djecu u stanju socijalne potrebe, koja imaju izraženu potrebu za dodatnim radom izvan redovne nastave;
- Potrebno je jačati i podržavati rad NVO-a, i motivisati djecu, mlade i roditelje na aktivizam
- U osnovnim školama na području Općine Tešanj pokrenuti Mobilni tim za djecu sa posebnim potrebama, da im se u procesu nastave pruže adekvatne usluge;
- Obezbijediti za djecu iz siromašnih porodica besplatne udžbenike, topli obrok i prijevoza do škole
- Pokrenuti program savjetovanja mladih majki i roditelja, program odgovornog roditeljstva i humanizacije među polovima
- Pojačati kadrove na raspolaganju djeci (logoped, edukatori-rehabilitatori, asistenti u nastavi, pedagog-psiholog i sl.);
- Osnovati elektronsku bazu podataka, odnosno sveobuhvatne baze podataka o djeci iz socijalno isključenih grupa na nivou lokalne zajednice;
- Promovisati i nagrađivati volonterski rad (nije donesen Zakon o volonterizmu u FBiH);
- Pojačati budžete za adekvatno ostvarivanje prava iz socijalne zaštite
- Pojačati nivo odgovornosti u lokalnoj zajednici po pitanju prijavljivanja slučaja nasilja nad djecom;